

İKLİM ADALETİ BAĞLAMINDA SINIRLAR VE İKLİM GÖÇÜ

Ayşe Nur BALCILAR*

Geliş Tarihi: 25/05/2022

Kabul Tarihi: 17/06/2022

Özet

Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu çevresel afetler ülkeleri ya da ülkelerin belli bölgelerini yaşanmaz hale getireceğinden, bununla mücadele edilememesi ya da mücadele edilmesi mümkün olmayacak düzeyde gerçekleşen afetler nedeniyle küresel bir göç yaşanması beklenmektedir. Hâlihazırda iklim değişikliği kaynaklı afetler, tarımın verimsizleşmesi, kuraklık vb. nedenlerle göç edenlerin mevcut olması ile birlikte önümüzdeki on yıllarda bu göçmenlerin tüm dünya için bir insani kriz yaratacağı tahmin edilmektedir.

İklim değişikliğinden en az sorumlu olanların, iklim değişikliğinin neden olacağı felaketlerden en çok etkilenecek olanlar olması durumunun ortaya çıkardığı adaletsizliği dile getirmek için iklim adaleti kavramı kullanılmaktadır. İklim değişikliğine neden olan sera gazı emisyonundan en çok sorumlu ülkelerin aynı zamanda iklim göçüne karşı sınır duvarlarını en çok güçlendiren ülkeler olmaları durumu iklim adaleti açısından değerlendirilmesi gereken önemli bir konudur.

Anahtar Kelimeler: Küresel İklim Değişikliği, Sınır Yönetimi, Sınır Güvenliği, İklimsel Göç, İklim Adaleti

BORDERS AND CLIMATE MIGRATION IN THE CONTEXT OF CLIMATE JUSTICE

Abstract

Since environmental disasters caused by global climate change will make countries or certain regions of countries uninhabitable, it is expected that there will be a global migration due to disasters that cannot or will not be fought against. Currently, disasters caused by climate change, inefficiency of agriculture, drought, etc. It is estimated that these immigrants will create a humanitarian crisis for the whole world in the coming decades.

* İstanbul Gedik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Araştırma Görevlisi, aysenurbalcilar@gmail.com, Orcid ID: 0000-0001-5667-5187 (Bu çalışma Doktora tezinden oluşturulmuştur.)

The concept of climate justice is used to express the injustice caused by the fact that those who are least responsible for climate change are those who will be most affected by the disasters caused by climate change. The fact that the countries most responsible for greenhouse gas emissions that cause climate change are also the countries that strengthen their border walls the most against climate migration is an important issue that needs to be evaluated in terms of climate justice.

Keywords: Global Climate Change, Border Management, Border Security, Climatic Migration, Climate Justice

Giriş

Güvenlik kavramı yeni boyutlar kazanmış durumdadır ve artık sadece ulusal sınırlarımızdaki tehditlerle sınırlı olarak değerlendirilmemektedir. Bu nedenle küresel iklim değişikliğinin yol açacağı değişimlerin önümüzdeki birkaç on yılda kitlesel göç ve ayaklanmalara, çeşitli politik, sosyal ve ekonomik sonuçlara yol açma potansiyeli olduğu kabul edilmektedir. Günümüzde iklimsel güvenlik kavramının ana fikri, çevresel bunalımların ve bunun meydana getirdiği iklim değişikliğinin tüm dünyadaki devletlerin varlığını, devamlılığını ve güvenliğini tehdit etmekte olduğu düşüncesidir. Geline nokta, ulusal ve uluslararası güvenlik faaliyetlerinin genişletilmesi ve derinleştirilmesi sonucunu ortaya çıkartmıştır.

Küresel İklim değişikliği kaynaklı seller, fırtına ve kasırgalar, deniz seviyesinin yükselmesi, artan sıcaklıklar, kuraklık ve çölleşme nedeniyle göçler gerçekleşmektedir. Bahsedilen bütün afetlerin önemli boyutlarda göçlere neden olması ile birlikte deniz seviyesinin yükselmesi durumunu; ada ülkeleri için tamamen bir vatansızlaşmaya neden olması ve birçok kıyı ülkesi için yarattığı büyük riskler nedeniyle daha detaylı incelenmiştir. Son yıllarda en çok gerçekleşen afetler seller ve fırtınalardır. Küresel deniz seviyesindeki artış kıyıları bu taşkınların çok daha büyük alanlar için yıkıcı olmasına neden olacaktır.

Tarihi emisyonları en yüksek olan ülkeler sınırlarını güçlendirirken, en düşük olanlar ise iklim değişikliğinin neden olduğu felaketler yüzünden göç etmek durumunda kalmaktadır. Örneğin Somali, 1850'den beri toplam emisyonların %0.00027'sinden sorumlu iken 2020'de iklimle ilişkili felaketler nedeniyle bir milyondan fazla insan (nüfusun yüzde 6'sı) göç etmek durumunda kalmıştır (Miller vd., 2021:2).

Gelişmiş ülkeler ve yine çoğu ülkeden daha fazla emisyon yayan büyük şirketler bir taraftan kirletmeye devam ederken, bir taraftan küresel iklim değişikliğinden olumsuz etkilendiği için

yerlerinden edilmiş insanlarla aralarına her geçen gün daha fazla silahlandırılmış duvarlar örmeye devam etmektedir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2014 ve 2020 yılları arasında sınırları geçmeye çalışan 41.000 göçmenin öldüğünü tahmin etmektedir. Göçmenler ve mülteciler güvenlik için giderek daha tehlikeli yolları seçerken, denizde ve uzak çöllerde birçok can kaybolmaya devam edecektir. Bu sayıların milyarları bulacağı tahmin edildiği için büyük bir insani kriz bizi beklemektedir.

1. İklim Göçünün Hukuki Boyutu

Göç; bulunduğu yerden başka bir yere yönelen insan hareketi olarak ifade edilir. Göç etme kararı, mevcut olan durum ve hayatı tehdit eden durumlar dışında genellikle itici-çekici aktörlere göre alınır. Genellikle gönüllü olarak ekonomik nedenlerle, mevcutta sahip olduğundan daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak için, vatandaşı olduğu ülkeden farklı bir ülkeye göç eden kişiye göçmen denir. Zorunlu göç ise, mülteciler ve sığınmacılarla birlikte çevresel nedenler ya da baraj, fabrika gibi gelişme projeleri sebebiyle göçe zorlanan kişilerin yaptığı göçü ifade eder (Dedeoğlu, 2017:220).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Sözleşmesi (1951) ve bu sözleşmenin 1967 yılındaki yapılan değişikliğe göre mülteci; “ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal guruba üyeliği veya politik düşüncesi nedeniyle baskı gören, hayatlarından endişe eden kişiler.” olarak ifade edilmektedir(Dedeoğlu, 2017:220).

Çevresel göçmenler, ağırlıklı olarak, yaşamlarını veya yaşam koşullarını olumsuz etkileyen çevrede meydana gelen ani veya aşamalı değişiklik nedeniyle, geçici veya kalıcı olarak, alıştıkları evlerini terk etmek zorunda kalan veya ayrılmayı tercih eden kişi veya gruplardır (IOM, 2007:33).

Ancak uluslararası hukuk belgelerinde henüz iklim mülteciyi ifadesini karşılayan bir statü bulunmamaktadır. İklim değişikliğine bağlı nedenlerden ötürü yer değiştiren insanlar sadece sınır ötesi yerinden edilme değil, ülke içinde yerinden edilme de yaşamaktadır. Bu nedenle ne mülteci ne vatansız ne de göçmen kavramları ile tanımlanmaları mümkün olabilmektedir. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği de “iklim “mülteciyi” ifadesini kabul etmemektedir. Bu statünün mülteci hukukunda olmadığını belirlemektedir (Guterres, 2009: 9).

İklim mültecilerinin durumu, korunması ve yerleştirilmeleri, milletlerarası hukukta netleştirilememiştir. Bu nedenle devletlerin, milletlerarası hukuk, insan hakları hukuku ve çevre hukuku alanlarında iklim göçmenlerine koruma sağlama sorumluluğunun olup

olmadığı, eğer varsa bu sorumluluğun kapsamının ne olacağı kesinleşmemiştir ve hukuki açıdan bunların durumunu açıklığa kavuşturacak düzenlemeler gerekmektedir (Ekşi, 2016: 18).

Küresel anlamda geçici koruma statülerine bakıldığında her devletin kendi durumuna göre bir düzenleme yaptığı görülmektedir. Avusturalya’da geçici koruma statüsü göçmenlere ve küresel iklim değişikliğinin neden olduğu felaketler nedeniyle yerinden olmuş kişilere verilmektedir. Kanada göçmenlere; ülkelerinde silahlı çatışmaların devam ettiği, iklim değişikliğinden kaynaklanan doğal afetlerin yaşandığı, olağanüstü ve geçici durumlar nedeniyle sınırlı süreli olarak bu statüyü vermekte ve koruma sağlamaktadır. ABD’de ise, mevcutta ABD topraklarında bulunan, kendi ülkesinde silahlı çatışmaların devam etmesi, çevresel afetlerin geçici etkileri ve diğer sıra dışı ve geçici durumlar nedeniyle ülkesine döndüğünde kişisel güvenliği ciddi tehdit altında olan yabancı ülke vatandaşlarına tanınan bir statüdür. ABD’nin şu ana kadar ülkesinde bulunan vatandaşlarına geçici koruma sağladığı ülkeler; Haiti, El Salvador, Honduras, Nikaragua, Somali, Sudan, Güney Sudan ve Suriye’dir (Avrupa Birliğinde Geçici Koruma, 2021).

ABD’de 1990 yılında çevresel afetlerden zarar gören insanlara geçici koruma statüsü verilmiştir. ABD’de geçici koruma statüsü üç farklı durumda verilmektedir (Yücel, 2020: 49):

1. Silahlı çatışmaların devam etmesi nedeniyle can güvenliği olmayan ve yerinden edilmiş kişiler,
2. Sel, fırtına, deprem, kuraklık gibi afetlerin yaşam koşullarını olumsuz etkilemesi veya yabancı bir devletin çevresel sorunlar nedeniyle yerinden edilen vatandaşlarına uygun yaşam koşullarını sağlayamamasından ötürü ABD’den geçici koruma talep etmesi,
3. ABD’nin kendi çıkarlarına aykırı olmamak koşulu ile geçici nedenlerle kişilerin kendi ülkelerine dönmelerine engel sebeplerinin olması.

Bahsedilen durumlarda geçici koruma verilmesinden söz edilse de çok sınırlı bir kabul söz konusudur ve yine hukuken netleşmeyen, tanımlanmayan durumlar mevcuttur. İklim değişikliğinin yeterli bir iltica gerekçesi olarak görmeyen kararlar mevcuttur.

Örneğin; iklim değişikliğinin neden olduğu çevresel afetler ve ekonomik nedenlerle Yeni Zelanda mahkemelerine iltica başvurusunda bulunan Tuvalu halkına mülteci statüsünün verilmemesine karar verilmiştir. Kiribati Adasından Avustralya mahkemesine başvuran bir aileye 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin hükümlerinde yaşanan iklim değişikliği nedeniyle

yaşanan çevresel afetlerin iltica için yeterli olmadığı gerekçesiyle mülteci statüsü verilmemiştir (Ekşi, 2016: 34). Tuvalu ve Kiribati deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle halihazırda afetlerle mücadele eden ve yakın gelecekte sular altında kalacak olan ada ülkeleri arasında olması sebebiyle önemli örneklerdir. Bu ülke vatandaşları için bile olumsuz olan iltica kararları beklenen göçler için nasıl bir durumla karşı karşıya kalınacağına göstergesi olabilir.

2. İklim Değişikliği Kaynaklı Göçler

Günümüzde uluslararası göç ve bunun göçmenler ve göç edilen ülkeler üzerine etkileri tüm dünyanın dikkatini çeken konulardan biri olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası göç, ekonomik, sosyal, politik ve çevresel nedenlerden ortaya çıkmaktadır. Geniş anlamda çevresel faktörler, özelden de iklim değişikliği günümüzde Özellikle ülke içi göçün itici gücü olmuştur. Giderek artan sayıda insan daha iyi şartlarda bir hayata ulaşmak için ülkelerinin daha yaşanır bölgelerine hareket etme eğilimindedir. İklim değişikliğinin etkileri hakkında yapılan çalışmalar bu göç hareketinin sadece ülke içinde kalmayacağını, deniz seviyesinin yükselmesi, su kaynaklarının yok olması, tarım arazilerinin verimsizleşmesi, hava sıcaklıkları ve yağışların değişmesi gibi nedenlerle uluslararası boyutta göçe neden olacağını göstermektedir (Sağsen, 2020:302).

2020'de yaklaşık 40,5 milyon yeni yer değiştirme kaydedilmiştir ve bu rakam on yılın en yüksek rakamıdır. Afetler, yerinden edilmeyi, çatışma ve şiddetten üç kat daha fazla tetiklemiş durumdadır. Bu rakamlar, hareket kısıtlamalarının veri toplanmasını engellediği ve enfeksiyon korkusunun insanları acil durum sığınağı aramaktan caydırdığı Covid-19 pandemisine rağmen kaydedilmiştir (IDMC, 2021: 6).

İklim değişikliğinin neden olduğu göçleri, 'İklim Değişikliği Kaynaklı Hızlı ve Ani Gelişen Afetlerle ilişkili Göçler' ve 'İklim Değişikliği Kaynaklı Yavaş ve Kademeli Gelişen Afetlerle ilişkili Göçler' olmak üzere iki ana başlığa ayrılmaktadır. Kısa bir zaman içerisinde gerçekleşen hızlı ve ani gelişen afetler çok kısa bir zamanda gerçekleşmekte ve fırtınalar, seller, kasırgalar gibi felaketleri yaşatmakta, alt yapı ve mülkiyet konularında önemli hasarlara yol açmaktadır. Böyle durumlarda orada yaşayan nüfus afetten önce kaçma, olay sırasında veya sonrasında o yeri boşaltma şeklinde göç etmek durumunda kalmaktadır. Toprak bozulması, kuraklık, deniz seviyesinin yükselmesi gibi yavaş ve aşamalı gelişen olaylarda ise nüfusun başvurduğu ilk uyum adımının kalıcı bir yer değiştirme şeklinde

olmadığı, onun yerine kısa vadeli değişiklikler yapma yoluna gidildiği literatürde ifade edilmektedir (Bilben, 2019: 338).

2.1.Seller ile İlişkili Göçler

Yoğun yağışların görülme sıklığı ve miktarı iklim değişikliği ile birlikte artmaktadır. Yaşanan seller hayvancılığa, tarım ürünlerine insanların yaşam koşullarına ve ekonomiye büyük zarar vermektedir. Bununla birlikte seller, kanalizasyon gibi alt yapı sistemlerinin ve hastalıkların yayılması, geçim kaynakları ile ekonomik zarar görülmesine de yol açmaktadır (Bilben, 2019:339).

Çatışma ve afetlerin yeniden gerçekleşeceğini düşünmek, birçok insanın ikinci, hatta üçüncü kez yerinden edilmesine, savunmasızlıklarının artmasına ve uzamasına neden olmaktadır. Yemen'deki selden kaçanların çoğu, yaklaşık yedi yıldır hükümet ile Husi milisleri arasında devam eden çatışmalar nedeniyle en az bir kez yerlerinden edilmiştir. Somali'de ise Ahlu Suna gurubu ve federal ordu arasında süren çatışmalar nedeniyle yüz bin kişi yerinden olmuştur. Somali'deki kuraklık, insanları kırsal alanlardan kentsel alanlara kaçmaya yöneltmiştir ve buralarda artık daha fazla tahliye ve silahlı gruplar tarafından saldırı riskiyle karşı karşıya kalmışlardır (IDMC, 2021:6).

2.2.Fırtınalar ve Kasırgalar ile İlişkili Göçler

Küresel ısınma kasırgaların temel nedeni olan su buharında değişiklik yaratarak onları tetiklemektedir. Fırtınalar 1995-2016 yılları arasında hava koşullarıyla ilişkili afetlerin en ölümcül tipidir ve 242.000'den fazla insanın ölümüne neden olmuştur. (CRED'denakt.Bilben, 2019:341) Afetler, 2020'de dünya çapında kaydedilen yeni yer değiştirmelerin dörtte üçünden fazlasını tetikledi ve 30,7 milyona tekabül etti. Yüzde 98'den fazlası fırtına ve sel gibi hava ile ilgili tehlikelerin sonucuydu (IDMC, 2021:8).

2020'de kaydedilen tüm afet yer değiştirmelerinin yüzde 98'inden hava ile ilgili olaylar sorumluydu. Yoğun kasırgalar, muson yağmurları ve seller, Çin, Filipinler ve Bangladeş de dahil olmak üzere Güney Asya ve Doğu Asya ve Pasifik'teki yüksek düzeyde maruz kalan ve yoğun nüfuslu bölgeleri vurdu. Atlantik kasırga mevsimi, kayıtlara geçen en hareketli mevsimdi ve Orta Doğu ve Sahra altı Afrika'daki uzun yağışlı mevsimler, milyonlarca kişiyi daha yerinden etti (IDMC, 2021:6).

2.3. Deniz Seviyesi Yükselmesinden Kaynaklanan Göçler

Buzulların erimesinin neden olduğu birçok sorun olmakla birlikte, bunların başında deniz seviyesinin yükselmesi gelmektedir. Son yıllarda geçmiş yüzyıllara göre su seviyesi iki kat hızlı yükselmektedir. Bunun sebebi iklim değişikliği kaynaklı buzul kütlelerinin erimesidir. 500 yıllık sürede deniz seviyesinde görülen değişim, günümüzde 50 yıl kadar kısa bir zamanda beklenmektedir (Gökpınar, 2020: 48).

Erimenin gerçekleştiği ve dünyaya en fazla zarar vereceği tahmin edilen erimelerden biri Grönland'da yaşanmaktadır. Buzulların on iki de biri Grönland'da bulunmaktadır. Her geçen gün Grönland, 100 milyar tondan fazla buz kaybetmekte ve okyanusa karışan bu buz kütleleri deniz seviyesini yükseltmektedir. Yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan Grönland'ın tamamen erimesi deniz seviyesinin 7 metre yükselmesi anlamına gelmektedir (Witze'denakt. Gökpınar, 2020: 49).

İklim sistemindeki birçok değişiklik, artan küresel ısınmayla birlikte daha büyük ve önemli bir konu haline gelmektedir. Bu değişiklikler; aşırı sıcakların, denizlerin içindeki sıcaklık artışlarının ve yoğun yağışların, bazı bölgelerdeki tarımsal ve çevreyle ilgili kuraklıkların ve yoğun tropik siklonların oranındaki artışların yanı sıra Arktik deniz buzu, kar örtüsü ve permafrosttaki azalmaları kapsamaktadır. (IPCC, 2021) Atmosferin her 1°C ısınması, atmosferdeki su buharının %7 artmasına, atmosferdeki fazla su buharı ise yağış rejimlerinin değişmesine neden olmaktadır (Kurnaz, 2021).

Devam eden küresel ısınmanın, değişkenliği, küresel muson yağışları ile yağış ve kuraklık olaylarının ciddiyeti dahil olmak üzere küresel su döngüsünü daha da yoğunlaştırması bekleniyor (IPCC, 2021). Bu nedenle, bir yandan kuraklıklar olurken, diğer yandan da şiddetli yağışlar artacaktır. Bu iki nokta ilk bakışta birbirine ters gibi görünse de, basitçe şu şekilde açıklanabilir: atmosferden yere düşecek yağmur miktarı çok değişmeyecek, ama kuraklıklar uzadığı için sonunda gelen yağışta da çok fazla su yeryüzüne inecektir (Kurnaz, 2021).

Geçmişteki ve gelecekteki sera gazı salımlarından kaynaklanan birçok değişiklik, özellikle okyanus, buz tabakaları ve küresel deniz seviyesindeki değişiklikler, yüzyıllardan bin yıllara kadar bir süre içerisinde geri döndürülemeyecektir (IPCC, 2021).

Küresel deniz seviyeleri 1900'den bu yana yaklaşık 0,2 m yükselmiştir (Rahmstorf, 2007:368). Bununla birlikte, gelecekteki küresel ortalama deniz seviyesi yükselişi tahminleri büyük ölçüde değişmektedir. 2100 yılı için yapılacak tahminler, gelecekteki sera gazı emisyonları, termal genleşme, buzulların erimesi ve Antarktika ve Grönland buz tabakaları ve

buz tabakaları için izostatik ayarlama gibi birçok değişkenin hesaplanmasını gerektirir (Kopp vd., 2014:390).

Deniz seviyesinin yükselmesi riski ile karşı karşıya olan çoğu yer, kalıcı olarak sular altında kalmadan çok önce, afetlerle karşı karşıya kalacaktır. Ulusal Okyanus ve Atmosfer Dairesi (NOAA), ABD kıyı bölgelerinde rahatsız edici sellerin 50 yıl öncesine göre günümüze kıyasla %300 ila %900 arasında daha sık görüldüğünü belirtmektedir (Iavarone ve Kaya, 2021:55). Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC, 2019) raporuna göre, küresel ortalama deniz seviyesindeki artışın önceki öngörülerin aksine 10 cm daha yükselerek 1,1 metre seviyelerine kadar artması beklenmektedir (IPCC, 2019). IPCC'nin değerlendirmelerine göre, küresel iklim değişimine bağlı olarak Türkiye'de deniz seviyesinin 74 cm artması beklenmektedir (IPCC, 2019). Bu artış üzerinden gerçekleştirilen gelecek senaryolarında, Türkiye'de sadece İstanbul ve İzmir'de 50 cm yükselmesi durumunda bile 252.000 kişinin taşkınlara maruz kalması öngörülmektedir (WWF, 2021). Deniz seviyesindeki değişikliğın önemli bir boyutu, belirsizliğini korumaktadır çünkü bu etki azaltma çabalarının amacına, dikkate alınan yere ve zamana bağlıdır. Küresel ortalama sıcaklığın +5°C'ye ulaşabileceği yüksek emisyon senaryosunda, deniz seviyesindeki artış 178 cm'ye ulaşabilir. Dahası, termal genişleme ve büyük buz tabakalarının katkısı hesaba katılırsa, deniz seviyesi 2100'de 2 m'yi bile aşabilir (Bamber vd., 2019: 11195). Bu artışlar göz önüne alındığında, özellikle dikkat edilmesi gereken durum, deniz seviyesinde meydana gelmesi muhtemel her 1 metrelik artışın denizin kıyıdan 100 metre içeriye kadar taşmasını ifade etmektedir (Kurnaz, 2019).

Sonuç olarak, deniz seviyesinin yükselmesi sorununun, küresel iklim değişikliğının gelecekteki en pahalı ve geri döndürülemez sonuçlarından biridir. Gelecekte dünya toplam 600 milyonu aşan küresel kıyı nüfusuyla (bu yüzyılda bir milyar insanı aşması beklenmektedir) karşı karşıya kalacaktır (Neumann vd., 2015: 18) ve bu durumun maliyetinin küresel gayri safi yurtiçi hasılanın %4,5'ine ulaşması beklenmektedir (Desmet vd., 2021:444)

Deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle göç etmek durumunda kalacak olan insanların sayısının tahmini 88 milyon ile 1,4 milyar arasında değişmektedir. Bu tahminler arasındaki büyük fark kimin “risk altında” olduğuna dair farklı tanımlardan kaynaklanmaktadır (Hauer vd., 2020:29).

Risk altındaki kişilerin en yaygın tanımları şu şekilde yapılmıştır;

1. Düşük rakımlı kıyı bölgesinde yaşayan nüfuslar, (Düşük rakımlı kıyı bölgesi; yüksekliği 10 m'nin altında ve bazen kıyıdan 100 km'lik mesafe içinde olan alan olarak tanımlanır.)
2. 100 yıllık taşkın yatağında yaşayan nüfuslar ve
3. Seçilen deniz seviyesi yükselmesi senaryolarında sular altında kalacak alanlarda yaşayan nüfuslar.

Her üç yaklaşımın da deniz seviyesi yükselmesi ve göç arasındaki bağlantıları anlamak için güçlü yanları, zayıf yönleri ve çıkarımları vardır (Hauer vd., 2020: 32).

Amerika, Bangladeş, Atol adaları, Çin, Hindistan, Endonezya, Vietnam, Mısır ve Nijerya başta olmak üzere birçok ülke deniz seviyesindeki artış nedeniyle yüksek tehdit altındadır. ABD nüfusunun yaklaşık %40'ı şu anda gelecekte de büyüme ve gelişmenin devam edeceği tahmin edilen kıyı topluluklarında yaşamaktadır (Crossett, 2013:2). Deniz seviyesinin yükselmesi ve yine bu nedenle sel ve taşkınlardaki artışın Amerika'da 2100 yılına kadar 3 milyon ile 43 milyon arasında insanı tehdit etmesi ve koruyucu önlemler alınmadan 13 milyonunun kalıcı su baskını ve yerinden edilme ile karşı karşıya kalabileceği öngörülmektedir. Bangladeş, 2 milyon ila 110 milyon insanın deniz seviyesindeki artışla bağlantılı olarak risk altında olduğu için en riskli üçüncü ülkedir. Atoll adası ülkeleri ise milyonlarca insanın deniz seviyesindeki artış riski tehdidi altında olduğu ABD ve Bangladeş'in aksine, seyrek nüfuslu atol adası ülkeleri, nispeten daha az nüfusludur (Neumannvd, 2015). Ancak tamamen vatansız kalma durumu ve nispeten daha yakın bir zamanda göç etmek durumunda kalacak olması nedeniyle önemlidir.

Deniz seviyesindeki artış riski, en alçakta bulunan ülkeler için o kadar şiddetli ki, yersiz yurtsuzlaşma olasılığı, birçok atol adası ülkesi için bu konudaki söylemlerin çoğunu ele geçirmiş durumdadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 10 yıl önce Maldivler, Tuvalu, Kiribati ve Marshall Adaları gibi alçak atoll ulus devletlerinde vatansızlığı önlemek için erken önlem alınması gerektiğini belirtmiştir. Bütün bir bölgenin kaybedilmesi veya bütün bir nüfusun sürgün edilmesi emsali görülmemiştir (UNHCR, 2009: 1). Bu durum, bir devletin batık olması halinde varlığının sona ereceği belirsiz olsa bile, benzeri görülmemiş bir devlet çözülme ve olası vatansızlık senaryolarını ortaya koymaktadır (Kälin vd., 2012: 27). Bu beklenen vatansızlaşma veya önemli toprak kaybı, diğer konuların yanı sıra devlet olma, ulusal kimlik, mülteci statüsü, devletin sorumluluğu ve kaynaklara erişim ile ilgili yasal endişeleri beraberinde getirmektedir. Su baskını önemli bir endişe olsa da, atoll ülkeleri, tatlı

su eksikliği ve artan toprak tuzlanması nedeniyle tamamen su altında kalmadan önce yaşanmazlıkla karşı karşıya kalacaktır (Vidas vd., 2015).

2.4. Artan Sıcaklıklar, Kuraklık ve Çölleşme ile İlişkili Göçler

Uluslararası iklim değişikliği kaynaklı göçün önemli bir kısmı ülke içi yerinden edilme şeklinde gerçekleşmektedir. İklim değişikliğinin kuraklık gibi etkileri uzun mesafeli göçler için ciddi kaynaklar gerektirmektedir (IDMC 2017,36).

İklim değişikliği kaynaklı yavaş ve aşamalı gerçekleşen felaketlerden biri artan sıcaklıklardır. Sıcaklıklar arttıkça topraklar verimsizleşmekte, yağışlar azalması ve bununla birlikte sıcaklığın artması ve artan buharlaşma sonucunda toprak nemini kaybetmekte ve azalan tarımsal üretim ekonomik sıkıntılara neden olmakta ve aynı zamanda insan sağlığını da tehdit etmektedir. Kuraklık ve çölleşmenin getirdiği verimli toprakların kaybı geçim sıkıntılarını yol açmakta ve bu da göçü tek çare haline getirmektedir (Stabinsky ve Hoffmaister, 2012: 3-6).

İklim değişikliğinin neden olduğu artan sıcaklıklar ve azalan yağmurların sonucunda gelen kuraklık ve çölleşme, ani hava olayları ve deniz seviyesinin yükselmesinin getireceği felaketlerden daha geniş bir alanı ve nüfusu etkilemesine rağmen, yavaş ve aşamalı gerçekleşmesi nedeniyle bu etkiler fark edilmemekte ve çoğu zaman iklim değişikliğiyle ilişkilendirilmemektedir. Kuraklık, uzun mesafeli göçler için ihtiyaç duyulan kaynakları yoksulluk nedeniyle yok ettiği için yaşanan göçler genellikle ülke içerisinde ve kısa mesafeli yapılmaktadır. Tarımsal verimliliğin azalması ve geçim sıkıntısı nedeniyle göç etmek genellikle göç için başvuru son seçenektir. Bu yüzden geçen zamanda buna maruz kalan kişilerin kaynakları azalmakta ve hatta bu kişiler, göç edemeyecek kadar fakir kırılgan topluluklara dönüşmektedir. Bu doğrultuda kuraklık dezavantajlı toplulukları daha fazla etkilemektedir (Bilben, 2019:351).

3. Sınır Güvenliği ve İklim Değişikliği

Birinci dünya savaşından sonra ortaya çıkan yenedünya düzeninde meydana gelen ve günümüze kadar toplumsal hayatın her alanında etkili olan ulusal sınırlar, ülkelere kazandırdığı pek çok avantaj ve dezavantajla birlikte tüm insanlık tarafından kabul edilmiş durumdadır. Devletlerin bölgesel faaliyet alanlarını belirleyen çizgiler olarak ifade edilen ulusal sınırların bir amacı bu olmakla beraber, sınır kavramının hem etki alanı hem de uygulanan politikalar ile düşünüldüğünde çok daha kapsamlı bir ifade olduğu anlaşılmaktadır (Çınar ve Çapcıoğlu, 2021:147).

Genellikle kıyıda yer alan büyük kentler, liman şehirleri gibi bölgeler için deniz seviyesinin yükselmesi ve doğal afetlerin verdiği zararlar ekonomik açıdan ciddi tehdit oluşturmaktadır. Kara ve deniz sınırlarında meydana gelebilecek değişiklikler ve bölgesel haklar konusunda çok daha fazla anlaşmazlıkların yaşanması mümkün görünmektedir. Bölgesel uyuşmazlıklar ve sınır uyuşmazlıklarının çözümü için mevcut deniz hukuku kurallarını tekrar gözden geçirme ihtiyacı doğabilir. Bununla birlikte Kuzey Kutbu'nda yaşanan hızlı değişim, yeni ticaret yolları, kaynak kullanımı ve turizm konuları rekabet ve gerginlik yaratabilecek potansiyele sahiptir. Küresel ölçekte iklim değişikliğinin neden olduğu göçler ve bu durumun uluslararası hukukta tanınması, göç etmek durumunda kalanların karşılaşacağı güvenlik konuları ve göç edilen yerin güvenliği konuları uluslararası güvenlik boyutunda incelenmesi gereken konulardır (Karakoç ve Kovancı, 2019: 5).

Tarih boyunca normal bir durum olan insan hareketliliği günümüzde sınırlar üzerinden ifade edilen, yönlendirilen ve sınırlandırılan bir olguya dönüşmüştür. Tarihte bu hareketliliği sınırlandırarak ırkların nispeten tek başına kalmasına neden olan etken dağlar, denizler, mesafeler gibi doğal yeryüzü şekilleri iken; küreselleşmiş ve mesafelerin ortadan kalktığı modern dünyada uluslararası zeminde korunmayı mümkün hale getiren temel aktör, zamanla daha belirsiz hale geleceği varsayılan ancak günümüzde hala insan hareketliliğinin en önemli belirleyicilerinden olan ulusal sınırlardır (Çınar ve Çapcıoğlu, 2021:148).

Farklı nedenlerle ülkesini terk ederek, yollara dökülen milyonlarca kişinin mülteci sayılma talepleri, askeri ihlaller kadar sınır güvenliğinin klasik yaklaşımı içinde değerlendirilmelidir. Hukuk dışı sınır hareketliliği bu yönü ile "ulusal sınırları korumak" kavramına karşılık gelmektedir (Toprak, 2019: 221).

İklim krizinden en çok sorumlu ülkeler sorunun kaynağı ile mücadele etmektense kaynaklarını göçmenleri uzak tutmak için sınırlarını silahlandırmaya harcamaktadır. 2013 ile 2018 yılları arasında dünyanın tarihi sera gazı emisyonlarının %48'inden sorumlu yedi ülke (ABD, Almanya, Japonya, Birleşik Krallık, Kanada, Fransa ve Avustralya) sınır ve göçmenlik uygulamalarına (33,1 milyar dolardan fazla) iklim değişikliği finansmanına göre en az iki kat daha fazla harcama yapmıştır. Sınır güvenliği endüstrisi hızla artan karlar sağlarken iklim değişikliği nedeniyle yaşanabilir yerler aramak için giderek daha tehlikeli ve ölümcül yolculuklar yapan göçmenler hayatta kalma mücadelesi vermektedir (Miller vd., 2021:1).

2003'te Pentagon'un hazırladığı bir rapor, en kötü iklim senaryosunda ABD'nin Guatemala ve Haiti gibi ülkelere gelen "istenmeyen açlıktan ölmek üzere olan göçmenleri" durdurmak

için "savunma kaleleri" inşa etmesi gerekeceği konusunda ülkesini uyarmıştır (Schwartz, 2003). 'Kaleler' sadece Washington tarafından önerilmemiştir. Aynı zamanda dünya çapında yaygın ve dünyanın en büyük emisyon yayıcıları tarafından yönetilip ve finanse edilmektedir (Miller vd., 2021:6).

Sınır güvenliği sektörü, sınır ve göçmenlik uygulamalarına yönelik artan yatırımlardan kar etmeye, iklim değişikliği nedeniyle kötüleşen koşullar nedeniyle giderek artan şekilde devam edecektir. Küresel İç Güvenlik ve Kamu Güvenliği Pazarının 2018'de 431 milyar dolardan 2024'te 606 milyar dolara ve yıllık %5.8 büyüme oranına ulaşacağı tahmin edilmektedir (Miller vd., 2021:2).

Sonuç

İklim değişikliğinin neden olacağı felaketlerin yüzyıllar sonra değil, önümüzdeki birkaç on yılda günlük yaşamı içinden çıkılmaz bir hale getireceği ve şu anda da birçok ülkenin bu felaketleri yaşamaya başlamış olduğu herkesin kabul ettiği bir gerçektir. Geçmişte ortalama yüz yılda bir görülen afetlerin, salgınların ve aşırı olayların görülme sıklığının artması bunu doğrular niteliktedir. Örneğin,geçtiğimiz 500 yılda gerçekleşen küresel deniz seviyesi artış miktarının önümüzdeki 50 yılda gerçekleşmesi beklenmektedir. Küresel olarak bu hızlı değişimle mücadele etmek hem dünya hem de devletler için çok zor olacaktır.

Dünyayı en çok kirleten ve bunun neden olacağı göçü engellemek için sınırlarını silahlandırılan, yeni duvarlar ören ülkelerin bu davranışlarını iklim adaleti açısından açıklamak mümkün görünmemektedir. İklim değişikliğinden etkilenen ülkelerin bu değişikliğe uyum sağlamaları için vereceklerini taahhüt ettikleri iklim finansmanının çok daha fazlasını sınırlarına harcamaktadırlar. Bunun yerine iklim finansmanının uyum ve sürdürülebilirlik için harcanması daha akıllıca bir tercih olacaktır.

İklim değişikliğinin neden olacağı felaketler için gelişmiş ülkelerin iklim finansmanını arttırması ve bu şekilde göç etmek durumunda kalacak ülkeler için mümkün olduğu kadar kendi buldukları ülkede kalma süresinin uzatılmaya çalışılması gereklidir. Ancak, gelişmiş ülkelerin sağladığı finansman sınırlıdır. Uyum çalışmalarının maliyetini karşılayamayacak ya da uyumun yeterli olmayacağı ülkeler olacaktır. Örneğin, tamamen yok olacak ada ülkeleri için bir göç planı yapılmalıdır. Deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle yaşanmaz hale gelecek tüm şehirlere set yapmak ya da buna uygun bir teknoloji ile donatmak mümkün olmadığından göç, kaçınılmazdır.

İklim göçmenleri küresel bir sorundur ve uluslararası bir platformda çözülmeye çalışılmalıdır. İklim göçmenleri için öncelikle mevzuat eksikliğinin giderilmesi ve uluslararası antlaşmaların yapılması gerekmektedir. Türkiye bu göçe karşı savunmasız durumdadır. Gelişmiş ülkeler sınırlarını güçlendirmek için yatırımlarını arttırırken, Türkiye'nin bu olası göç senaryoları için hazırlık yapması bir ihtiyaç halini almıştır. Ülkesi yaşanmaz duruma gelen insanlar kendi kaderine mi terk edilmelidir? Yoksa ülkeye kabul mü edilmelidir? Bu soru önümüzdeki yıllarda ülkelerin büyük bir çıkmazı olacaktır.

Kaynakça

Bamber, J.L., Oppenheimer, M., Kopp, R.E., Aspinall, W.P., Cooke, R.M. (2019). IceSheetContributionsToFutureSea-Level Rise FromStructuredExpertJudgment. Proceedings of theNational Academy of Sciences, 116(23): 11195-11200.

Bilben, M. (2019). Dünyadan Örnekler Işığında İklim Değişikliği Kaynaklı Göçleri Anlamak. MediterraneanJournal of Humanities, 9(2): 335-355.

Crossett, K.,Ache, B., Pacheco, P. & Haber, K. (2013). Nationalcoastalpopulationreport, populationtrendsfrom 1970 to 2020. NOAA.

Çınar, R.,Çapcıoğlu, İ. (2021). Türkiye-Suriye Sınır Hattının Oluşum Süreci ve Sınır Güvenliği Politikalarının Göç Yönetimine Etkisi. Türkiye'nin Komşu Ülkelerle Göç ve Sınır Politikaları 147-174. Ankara: Gazi Kitabevi.

Dedeoğlu, M. (2017). İklim Değişikliğinin Göç Hareketleri Üzerine Etkileri. Küresel Isınma, İklim Değişikliği ve Sosyo-Ekonomik Etkileri. 220-231. Ankara: Nobel Yayınevi.

Desmet, K. (2018).Evaluatingtheeconomiccost of coastalflooding. NberWorkingPaper Series. <https://doi.org/10.3386/w24918>

Ekşi, N. (2016). İklim Mültecileri. Göç Araştırmaları Dergisi, 2(2), 10-58.

Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/avrupa-birliginde-gecici-koruma> Erişim Tarihi 22.11.2021.

Gökpinar, F. (2020). 21. Yüzyılda Yeni Bir Güvenlik Sorunu: İklim Mültecileri. (Yüksek Lisans Tezi).

- Guterres, A. (2009). Climatechange, naturaldisastersandhumandisplacement: a UNHCR perspective. Geneva: UN. Erişim adresi: <http://www.unhcr.org/4901e81a4.pdf>
- Hauer, M. E., Fussell, E., Mueller, V., Burkett, M., Call, M., Abel, K., McLeman, R., Wrathall, D., (2020). Sea-levelriseandhumanmigration. *Nature Reviews Earth & Environment*, 1(1): 28–39.
- Iavarone, A. H., Kaya, İ. (2021). Deniz Seviyesinde Yükselme Riskleri Odağında Kentlerin İklim Eylem Planı Söylemlerinin İncelenmesi. *Resilience*, 5 (1) , 51-66.
- IDMC. (2017). Africa Report on InternalDisplacement. InternalDisplacementMonitoringCentre,Switzerland.
- IDMC. (2021). Ülke İçinde Yerinden Edilme Endeksi 2021 Raporu. Erişim adresi: https://www.internaldisplacement.org/sites/default/files/publications/documents/grid2021_idmc.pdf
- IPCC (2021) ‘Climatechange, widespread, rapid, andintensifying’. <https://www.ipcc.ch/2021/08/09/ar6-wg1-20210809-pr/>
- IPCC. (2019). Climatechangeandland: An IPCCspecialreport on climatechange, desertification, landdegradation, sustainableandlandmanagement, foodsecurity, andgreenhousegasfluxes in terres-trialecosystems. Erişim adresi: <https://www.ipcc.ch/2019/>
- İklim ve Enerji. Erişim adresi: https://www.wwf.org.tr/calismalarimiz/iklim_ve_enerji/.
- Kälin, W., Schrepfer, N. (2012). Protecting People Crossing Borders in the Context of ClimateChange - Normative Gaps and Possible Approaches. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/4f33f1729.pdf>
- Kopp, R. E., (2014). Probabilistic 21st And 22nd Century Sea-Level Projections At A Global Network Of Tide-Gauge Sites. *EarthsFuture*, 2:383–406.
- Kovancı, E., Karakoç, D. (2019). Bir Güvenlik Tehdidi Olarak İklim Değişikliği. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, Assam Uluslararası Hakemli Dergi 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı, 344-357.
- Kurnaz, L. (2019). Son Buzul Erimesinden İklim Değişikliği Hakkında Öğrenmek İstedığınız Her Şey. İstanbul: Doğan Kitap.

Kurnaz, L. (2021). IPCC 6. Değerlendirme Raporu. Erişim adresi: <http://sonbuzulerimeden.blogspot.com/2021/08/ipcc-6-degerlendirme-raporu.html>

Kurnaz, L. (2021). Su Altından Kıymetlidir. Erişim adresi: <https://sonbuzulerimeden.blogspot.com/2019/12/>

Miller, T., Buxton, N., Mark, A. (2021). Global Climate Wall “How The World’s Wealthiest Nations Prioritise Borders Over Climate Action. Erişim adresi: <https://www.tni.org/files/publication-downloads/global-climate-wall-report-tni-web-resolution.pdf>

Sağsen, İ. (2020). Bir Uluslararası Güvenlik Meselesi Olarak İklim Temelli Göç. Güncel Uluslararası Güvenlik Sorunları 289-310. Ankara: Nobel Yayınevi.

Stabinsky D., Hoffmaister J. P. (2012). Loss and Damage: Defining Slow Onset Events. Briefing Paper Third World Network.

Toprak, Z. ve Sancakdar, O. (2019). Afetler ve Güvenlik Yönetimi. Ankara: Palme Yayınevi.

UNHCR. (2009). Observations on Greece as a Country of Asylum. Available. Erişim adresi: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b4b3fc82.html>

Vidas, D., Freestone, D., McAdam, J. (2015). International Law And Sea Level Rise: The New ILA Committee., " ILSA Journal of International & Comparative Law: 2(21): 397–408.

Yılmaz, F. (2016). Bütünleşik Sınır Yönetimi. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yücel, G. (2020). İklim Mültecilerinin Türkiye’deki Hukuki Statüsü. Middle East Journal of Refugee Studies, 5 (2): 43-62.